

Cormac McCarthy: 'Ik voorvoelde al vroeg dat ik geen respectabele burger zou worden'

Ode aan de outcast

Hij heeft een zwak voor het wilde en het perverse, en ook in zijn nieuwe roman 'Angel' spelen desperado's en verschoppelingen de hoofdrol. Maar propageert Cormac McCarthy nu echt de ideologie van de stoere macho? Goed en kwaad volgens een Texaanse romanticus.

Hans Hoenjet

Als het werk van Bret Easton Ellis, Jay McInerney en Donna Tartt kenmerkend zou zijn voor de literatuur uit de Verenigde Staten, was de hedendaagse roman van Amerikaanse makelij er beroerd aan toe. Hun coke snuivende yuppen, promiscue beursmakelaars en seriemoordenaars zijn vooral het product van fictie die wortelt in de metropool. Buiten Manhattan en omstreken bloeit een eigenzinniger soort literatuur. *Dirty realists* als Raymond Carver en Richard Ford bewezen dat een grauwe industriestad of de wildernis een interessanter decor dan wolkenkrabbers kunnen zijn. De lotgevallen van hun protagonisten zijn minder flitsend, maar veel boeiender. Helaas laat een groot deel van het lezerspubliek hun werk links liggen. Het is te somber, taai en niet sensationeel genoeg. Dat geldt ook voor de schrijvers die in de traditie van de Southern Novel werken. Uitzonderingen als William Styron, Eudora Welty en Flannery O'Connor breken in vertaling wel naar een ruimer publiek door, maar voor de overigen blijft het tobben.

Gelukkig durven uitgevers het soms toch nog aan zo'n eigenzinnige schrijver te vertalen, bijvoorbeeld als de auteur in kwestie met een bestseller uit de anonimiteit is getreden. Dat is het geval met de in Texas woonachtige Cormac McCarthy die in 1992 naar een breed lezerspubliek doorbrak met *Al de mooie paarden*, een western-roman over adolescenten die huis en haard verlaten om in de grensstreek van Arizona en Texas gelouterd en volwassen te worden. Het boek werd bekroond met The National Book Award en de prestigieuze National Book Critics Circle Award. Het was de opmaat tot McCarthy's *Border*-trilogie, die vervolgd werd met het wolvenboek *De kruising* en waarvan binnenkort het laatste deel verschijnt. De trilogie is een ode aan een bij-

na verzonken Far West, een loflied op de wildheid, de vrijheid en de grootsheid van de Amerikaans-Mexicaanse grensstreek. Niet in het minst is de trilogie een pleidooi voor masculiene mystiek.

Omdat McCarthy hier zijn entree maakte als vernieuwer van het western-genre, portretteerden sommige recensenten hem als een grossier in mannelijke clichés. Zo merkte Kristien Hemmerechts op dat McCarthy de oudbakken ideologie van de stoere macho propageert en braaf de conventies van de cowboymythe volgt. Maar is dat wel zo? Wie al zijn werk leest, constateert dat hij in feite over de tragische *loner* schrijft en dat de psyche van de *outcast* hem biologieert. De cowboy is slechts één archetypische vertegenwoordiger van die onderklasse. In McCarthy's romans komen evenveel zwervers, hoeren, voddenrapers, desperado's en bandieten als koeienjongens voor. Hun machismo is meestal een masker voor iets duisters en onzegbaars.

McCarthy's betrekkelijk late doorbraak was deels een gevolg van zijn afkeer van publiciteit. Hij keerde het signeer-, lezingen- en interviewcircus altijd bewust de rug toe. Dat leverde hem hoofdzakelijk faam onder kunstbroeders op. Saul Bellow roemde zijn fabuleuze zeggingskracht en poëtische kwaliteiten. Critici vergeleken hem met Joyce en Faulkner, maar met hetzelfde recht kunnen Hemingway, John Steinbeck of Jack London als zijn leermeesters worden genoemd.

Het mannenmagazine *Esquire* probeerde de honger naar biografische weetjes van McCarthy's bewonderaars te stillen met een lijstje geruchten over zijn handel en wandel. Substantiële informatie over zijn leven verschaft alleen de flaptekst van zijn romandebuut *The orchard keeper* (1965). McCarthy werd in 1933 geboren in

Rhode Island als zoon van een eminent straffleiter. Het katholieke gezin verhuisde naar de handels- en universiteitsstad Knoxville (Tennessee), waar destijds veel armoede heerste. "Wij werden als rijken gezien, omdat de meeste mensen daar in een-en tweekamerkrotten huisden," zegt hij zelf over die jaren in het enige interview dat hij ooit gaf.

Angel (oorspronkelijk *Suttree*) is zijn meest autobiografische roman, omdat hij de havelozen, onmaatschappelijken en outcasts van het Knoxville uit de jaren vijftig erin portretteert. Het conflict met zijn vader heeft hij verwerkt in de held Suttree, die waardig en trots onder de meest miserabele omstandigheden zijn onafhankelijkheid bewaart. "Ook ik was niet wat mijn ouders in gedachten hadden," zegt McCarthy over zijn levensloop. "Ik voorvoelde al vroeg dat ik geen respectabel burger zou worden. Ik haatte de school vanaf de eerste dag."

Tot tweemaal toe deed hij een vergeefse poging om de universiteit af te maken. Tussendoor nam hij dienst bij de Amerikaanse luchtmacht en werd hij gestationeerd in Alaska, waar hij om de verveling te verdrijven zijn literaire achterstand inhaalde. "Ik las veel en heel vlug." Hij kreeg een voorliefde voor schrijvers die 'dood en leven' tot centraal thema van hun werk maakten. Melville, Dostojevski en Faulkner bevielen hem uitermate goed, terwijl het salonproza van Proust en Henry James hem bitter weinig zei: "Voor mij is dat geen literatuur. De schrijvers die men geweldig vindt, vind ik voornamelijk vreemd."

McCarthy versleet twee echtgenotes, heeft een zoon uit een van zijn huwelijken en woont tegenwoordig in El Paso. Sinds 1959 leefde hij afwisselend van werkbeurzen en *odd jobs*. Hij zwierf veel en weigerde steevast een baan als docent 'creative writing'. Het liefst woont hij in motelkamers, caravans en goedkope pensions. De zeldzame keren dat hij met het Amerikaanse schrijverswereldje in aanraking kwam, zoals bij de reünie van de winnaars van de MacArthur-beurs, zocht hij het gezelschap van wetenschappers en de inmiddels overleden auteur-milieuactivist Edward Abbey met wie hij het plan opvatte de wolf in Arizona te herintroduceren.

McCarthy is geen liefhebber van discussies over literatuur. Liever praat hij over ratelslangen, computers, country music en Wittgenstein: "Schrijven staat helemaal onder aan mijn lijstje van gespreksonderwerpen." Zoveel eenvoud, integriteit en eigenzinnigheid tref je bij Amerikaanse schrijvers nog maar zelden

aan. Geen wonder dat de interviewer bewonderend meedeelt dat de auteur nog steeds zelf zijn haar knipt en zijn maaltijden bij voorkeur in een cafetaria nuttigt.

Hoe pikant zulke trivialiteiten ook mogen zijn, nadrukkelijke verwijzingen naar zijn eigen levensverhaal zal men vergeefs zoeken in de fictie van Cormac McCarthy. Opvallender is zijn stijl. De karige interpunctie, de letterlijk weergegeven dialogen in het dialect en Spaans en de hypnotiserende landschapsbeschrijvingen verlenen zijn proza een ruige charme. Echo's van Hemingway's jongensverhalen, Steinbeck's liefde voor het gewone volk en Faulkner's bezwerende lyriek klinken op uit al zijn romans.

McCarthy heeft een zwak voor het ongetemde, wilde en perverse. In de korte roman *Outer dark* vertelt hij met verve een Poe-achtige gruwelstory over een incestueuze relatie tussen broer en zus. De nachtzijde van de psyche wordt macaber beschreven in *Kind van God*, een brute roman over een necrofiele seriemoordenaar die de bossen van een stadje in Tennessee onveilig maakt. Als een wraakengel doolt hij door de wouden. Hij sleept zijn vrouwelijke slachtoffers mee naar huis en misbruikt de in staat van ontbinding verkerende lijken op zijn vliering. McCarthy psychologiseert niet, maar noteert met een chirurgische precisie en in een bijbelse toonzetting welke wreedheden zijn Kain begaat. Het verhaal wekt zowel afgrijzen als mededogen.

Ofschoon McCarthy in de lustmoordenaar zijn Raskolnikov heeft gevonden, vergoelijkt hij nergens de misdaden van zijn protagonist. Evenmin suggereert hij dat de mens voor verbetering vatbaar is. Zijn moraal is radicaal-conservatief. Het bloedvergieten is hier een duistere drift, een satanische wraak op de onverschillige moraal van de samenleving die hem heeft verstoten. De lustmoordenaar als *Kind van God*. McCarthy personifieert niet alleen het Kwaad – en is daarmee een heroïsche figuur die buiten wet en moraal staat – maar ook de belichaming van het Goede dat door vervreemding en afwijzing is verstikt. Zijn wereldbeeld is van religie doordrenkt. Zoals menige afvallige katholieke romanticus wordt hij geobsedeerd door sadisme en wreedheid.

In zijn *Border*-trilogie maakt de microscopische aandacht voor de zielenroerselen van de verschoppeling uit zijn vroege werk plaats voor een brede, panoramische blik. In *Al de mooie paarden* en *De kruising* gaat het om jongens van een jaar of zestien die het Mexicaanse achterland

doorkruisen, geobsedeerd door de wildheid van paarden of de overlevingsdrang van een wolf. God is hier de grote afwezige. De prairies en canyons hebben een metafysische kwaliteit. Ze zijn net zo beziel als de romantische landschappen van Caspar David Friedrich.

De fetisjistische aandacht voor de attributen van het cowboyleven heeft veel weg van een bezweringsritueel. De monomane verheerlijking van het paard of de wolf, inclusief de catalogusachtige opsommingen van hun fysieke kenmerken, doet sterk denken aan Melville's verhandelingen over de walvis. In feite gebruikt McCarthy deze dieren als symbolen voor het ongepolijste, nog niet gecorrumpeerde, dat de mens moet zien te hervinden. In *Al de mooie paarden* verweeft hij een Romeo en Julia-achtige liefdesgeschiedenis met overpeinzingen over de geestelijke erfenis van de Mexicaanse revolutie. De onoverbrugbare verschillen tussen twee culturen wordt het failliet van de romance tussen een Texaanse cowboy en een Mexicaanse schone. Het is zijn tederste roman.

Al de mooie paarden beroerde bij de Amerikanen een gevoelige snaar, omdat het de mythe van de pionier en de wildernis nieuw leven inblies. Het grensland tussen Arizona, Texas en Mexico bleek het ideale decor voor McCarthy's Graalverhalen over dolende zielen, die gelouterd worden in de ongenaakbare natuur.

De vertaling van *Suttree* die deze week verschijnt, vertoont meer verwantschap met *Kind van God* en *Outer dark* dan met zijn westernproza. Het als *Angel* vertaalde boek is een stadsroman in de beste betekenis van het woord. De armoedige held is een een telg uit een rijk, katholiek geslacht van straffleiters. Hij valt in ongenade bij zijn vader als hij kiest voor een leven aan de zelfkant. Geheel in de traditie van de Southern-roman symboliseert hij de ontbinding en het verval van een welvarende dynastie. Hij huist in een woonboot langs de sterk vervuilde rivier van Knoxville en leeft van de visvangst. In zijn omgang met bedelaars, voddensrapers, zwervers, nichterige negers, hoeren, dwazen en hobo's legt hij de edelmoedigheid van een messias aan de dag.

Tegenvoeter en kompaan van Cornelius Suttree is de zo uit Steinbeck's *Of mice and men* weggelopen Harrogate, een tragikomische jongeman, die het slachtoffer wordt van zijn eigen naïviteit wanneer hij enkele potsierlijke pogingen doet om de armoede te ontstijgen. Aan het begin van het verhaal wordt hij gearresteerd wegens het copuleren met gestolen

meloenen. Verderop probeert hij in de grotten onder de stad een bank in Knoxville op te blazen met een staaf dynamiet. Het riool ontploft en de arme Harrogate verdrinkt bijna in de stront. Aan het slot wacht hem een gevangenisstraf wegens inbraak en het kraken van telefooncellen.

Harrogate staat voor de uitzichtloosheid van het bestaan aan de onderkant van de samenleving. Suttree kent de wetten van de armoede en weet zichzelf te handhaven. Eenzaam en triomferend vertrekt hij uit de stad. Hij laat geen spoor achter. Het beeld van een hond die snuffelt aan de plaats waar hij heeft staan liften, onderstreept de vergankelijkheid van alles. Mensen verdwijnen even plotseling als ze zijn gekomen en als niemand hun levensverhaal boekstaaft, hebben ze nooit bestaan. Het is een wijsheid die in de *Border*-trilogie even hardnekkig wordt verkondigd.

Het verteltempo in *Angel* is traag, bijna contemplatief, maar dat hindert nauwelijks. McCarthy's plastische anekdotes over Suttree's ontmoetingen met de outcasts van Knoxville verzoeten veel. Zijn 'misfits' leiden een rauw en karig bestaan en hun genoegens zijn even simpel als

aangenaam: een fles whisky, een eenvoudige maaltijd of een bezoek aan de hoeren. McCarthy portretteert zijn schlemielen met mededogen en blijft tegelijkertijd genadeloos in zijn observaties. Eenzaamheid en de alom aanwezige dood zijn hier de *condition humaine*. McCarthy schetst het zwerversleven als een alleszins draaglijk lot.

Aan de basis van de roman ligt een onopgelost vader-zoonconflict dat verrassende overeenkomsten vertoont met de gemankeerde verhouding tussen de schrijver en zijn eigen verwekker. *Angel* bereikt een hilarisch hoogtepunt in de geest van de Italiaanse sloppenfilm *Brutti, sporchi e cattivi* van Ettore Scola, wanneer Suttree een van zijn makkers helpt het reeds maanden oude lijk van diens vader in de rivier te dumpen. Het lichaam wordt verzwaaard met kettingen, maar komt later weer bovendrijven. De doodsbedscène aan het slot waarin de aan tyfuskoorts lijdende Suttree in de beklagdenbank staat en zijn leven als zelfgekozen verschoppeling moet verantwoorden, heeft de intensiteit van een bijbelse parabel.

Angel munt uit door verbeeldingskracht en gitzwarte humor. De tragikomi-

sche lotgevallen van de verstotenen dragen het verhaal. De held – ofschoon even dierlijk en drankzuchtig als de anderen – groeit uit tot een pilaarheilige, die leert dat het niets uitmaakt of je rijk dan wel arm bent. Richtsnoer is dat je je zelfrespect niet mag verliezen en trots moet zijn op de onafhankelijkheid en vrijheid die je krijgt in ruil voor zelfgekozen armoede.

De onopgesmukte dialogen in dialect en *Negro-english* en de soms pathetische lyriek bestempelen *Angel* tot een boek dat voortborduurde op het beste uit de Zuidelijke traditie. Het is McCarthy's pleidooi voor authenticiteit in een wereld die mislukkingen en armoedzaaiers de rug toekeert. En ook al ging Orwell hem hierin voor met *Down and out in Paris*, zulke verhalen kunnen nooit genoeg verteld worden.

Cormac McCarthy: *Angel*. Vertaald door Harrie Lemmens. De Arbeiderspers. f59,90. (Vanaf 10 april verkrijgbaar.)

De overige vertalingen verschenen eveneens bij De Arbeiderspers. *Outer dark* en *The orchard keeper* worden geïmporteerd door Van Ditmar.

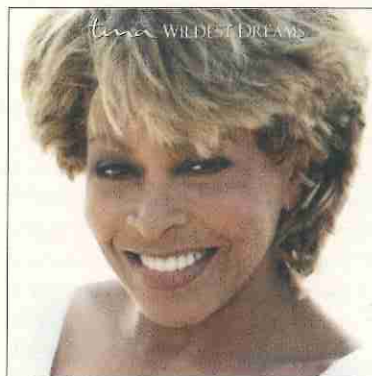
HP/DE TIJD CD TOPTIEN

1. **Second Toughest in the Infants** (1) – Underworld
 2. **Black Love** (2) – Afghan Whigs
 3. **Roots** (3) – Sepultura
 4. **Mercury Falling** (4) – Sting
 5. **(What's the Story) Morning Glory** (6) – Oasis
 6. **Anthology 2** (5) – The Beatles
 7. **Mellon Collie and the Infinite Sadness** (re) – Smashing Pumpkins
 8. **Under the Bushes, Under the Stars** (–) – Guided By Voices
- Nu eens niet in de garage opgenomen, maar in een echte studio. Maken ze mooie muziek, deze Beatles/REM-adepten? Ja.*
9. **Relish** (9) – Joan Osborne
 10. **MTV Unplugged** (8) – Kiss

Tussen haakjes de klassering van vorige week.

Gegevens werden verstrekt door: Boudisque, Amsterdam / Get Records, Amsterdam / Concerto, Amsterdam / Elpee, Groningen / Hemmes, Groningen / White Noise, Utrecht / Bullit, Breda / Bullit, Eindhoven / Music Plus, Maastricht / Coco Records, Zaandam / Kroese, Nijmegen / It Records, Rotterdam / Pop Eye, Alkmaar / De Weijer, Beverwijk / Free Record Shop, Arnhem / Plato, Den Haag.

Nieuw: 'Grote oude dame' Tina Turner zal dit jaar de opening van het nieuwe Ajaxstadion Amsterdam Arena luister bijzetten; wie daarop niet kan wachten kan het best alvast haar nieuwe album *Wildest Dreams* aanschaffen. Daarop laat Tina zich van haar beste kant horen, bijgestaan door zowat alle groten die de popmuziek heeft voortgebracht. We noemen een Trevor Horn, die de productie deed, een Sting, waarmee ze een duetje doet, een Sheryl Crow, waarvan ze een nummer heeft opgenomen. En natuurlijk de vandaag de dag onvermijdelijke Bono en The Edge van U2 die het James Bond-thema 'Goldeneye'

voor haar schreven. Wie opschiet, kan voor 1 juli nog meedoen met een slagzinedstrijd waarmee kaartjes te winnen zijn voor het concert op 7 september. Slagzin die moet worden afgemaakt: 'Ik vind Tina helemaal te gek, omdat ...' Ja, originaliteit troef, dat moet gezegd. ■ De Engelse groep The Auteurs brak hier in 1994 door met het ver-

ruisende 'Now I'm a Cowboy'. Hun laatste album draagt de intrigerende titel *After Murder Park*: mooie 'gitaarsongs' die zich behoorlijk onderscheiden van de op dit moment zo in trek zijnde Britpop-platen van collega-artiesten als Pulp en Oasis. Auteurzanger Luke Haines heeft niets van de flamboyante uitstraling die Jarvis Cocker en

Liam Gallagher voor veel mensen (meisjes!) zo interessant maken – een collega omschreef hem als 'Ray Davies on Prozac' maar hij is een tekstschrijver van uitzonderlijke klasse. ■ En verder: *Ledbetter Heights* van blues-gitarist en Stevie Ray Vaughn-adept Ken-

ny Wayne Shepperd; *The Lost Episodes*, de zoveelste collectie curiosa uit Frank Zappa's nalatenschap en *De Taal van de Straat* en *Deventerror* van respectievelijk West Klan en Zuid Oost, twee nederhop-groepen die een graantje mee mogen pikken van het succes van Osdorp Posse. *Alexandra Besuijen*